

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь: Перун, 2005.
3. Скуріхін С.М. Правовий менталітет: структура та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. С. 61-64.
4. Коваль І.М. Правосвідомість особи як критерій визначення її правового менталітету. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2015. №825. Серія «Юридичні науки». С. 155-161.
5. Кравчук В.М. Правовий простір особи та правовий менталітет. *Порівняльно-аналітичне право: Електронне наукове фахове видання*. 2016. № 4. С. 281-283. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/6753/1/84.pdf>
6. Черкас М.Є. Правовий менталітет як складова правосвідомості: особливості становлення та розвитку в Україні. *Право та інновації*. 2018. № 3 (23). С. 95-96.
7. Кобко-Одарій В.С. Вплив релігії на правовий менталітет (український дискурс). Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю. Пам'яті проф. Ю.М. Оборотова: (до 75-річчя від дня народж. д.ю.н., проф. Ю.М. Оборотова): матер. Міжнар. наук.-практ. конф.(Одеса, 17 верес. 2021 р. / Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»; за заг. ред. А. Ф. Крижановського. Одеса : Фенікс, 2021. С. 168-172.

Рацин В. І.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент,
доцент кафедри теорії та
історії держави і права ЗУНУ
Подковенко Т. О.*

УКРАЇНСЬКИЙ МЕНТАЛІТЕТ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Менталітет завжди був і залишається суттєвою складовою кожного народу, адже саме завдяки йому люди можуть триматися разом, розвивати себе та країну, досить часто він допомагає зрозуміти культуру, світобачення, звички й дії як у історичних аспектах так і сьогодні. Сам менталітет проходить довгий та нелегкий шлях формування, на нього впливає чимало чинників, наприклад таких як різні історичні події: війни, переселення, гострі протистояння, котрі в подальшому перетворюються у певне підсвідоме бачення чогось усім народом.

Дослідження проблем саме менталітету українського народу у сучасних складних умовах збройного протистояння з агресором набувають особливої актуальності. Менталітет відображає складний історичний шлях формування та розвитку української державності, протягом якого вироблявся світогляд українського народу, особливості його світосприйняття.

У сучасних наукових дослідженнях доволі часто використовуються такі категорії, як «світогляд», «національний характер», «етнічна самосвідомість», «самосвідомість нації» як змістовного аналогу розуміння менталітету та його тлумачення в якості духовного феномену, що характеризує особливості національної культури та суспільної свідомості. Як стверджує Н. Терещенко, це «спрямованість індивідуальної та групової свідомості, набір вже складених на підсвідомому рівні, норм, принципів, архетипів, життєвих орієнтацій, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь» [1, с. 77].

Становлення і еволюцію національного менталітету, зокрема і українського, зумовлює соціально-історична детермінанта. Український менталітет зазнавав впливів багатьох складових суспільного життя таких, як політика, мораль, релігія, ритм буття, соціальні катаклізми, характер комунікацій, реформи та ін., що в подальшому призводило до зміни усталених основ життєдіяльності народу та спрямованості його орієнтирів.

Проте, багато позитивних рис українського національного характеру деформуються в процесі реалізації українцями своєї всесвітньо-історичної місії, як важливого буфера між двома типами цивілізацій – західної, європейської і східної, мусульманської. Це обумовлює те, що на ментальному рівні це викликало постійну гіперболізацію зовнішніх чинників та постійне прагнення покласти на них провини за свої біди. Свій вплив здійснила і тривала відсутність в українців власної держави, оскільки в українській ментальності знайшло своє місце така ситуація коли, людина, що є фактичним хазяїном землі, проте через дію зовнішніх чи ворожих сил, не може стати її вільним господарем («прийдуть кляті бусурмани і все попалять»). Саме із цього коріння і проростають примирення із негативними явищами, терплячість та зайва сором'язливість, а також прагнення уникнути особистої відповідальності за певні громадські справи [2].

Особливість історичного шляху України в аспекті державотворення полягає у тому, що її незалежне та самостійне життя обмежувалося досить невеликими проміжками часу. Адже часті навали різних держав та народів спричиняли часті втрати територій. Несталість та постійні загрози духовно-культурного придушення і знищення найсвідоміших та найактивніших прошарків українського народу, в тому числі зради власного

народу саме українською елітою, людьми, котрі виступали його керманічами, і характеризують життя нації. Всі ці фактори на думку І. Питайло і спричинили прагнення українців до самозбереження, зневіру до влади тощо [3]. Однак, ще митрополит А. Шептицький відмітив суперечливий характер українців, стверджуючи, «що є у душі українця сильна воля мати власну державу, проте ця держава має бути саме такою, котрою її хоче бачити певна партія, група та навіть окрема людина. Саме тому кожна українська національна справа знищується фатальним розподілом, чварами, розбратом, браком злагоди» [4].

Прагнення до демократичних та республіканських форм влади і водночас прояви індивідуалізму (котрий породжує егоїзм та амбіційність) у багатьох випадках стають причиною гострих конфліктів та боротьби за владу, виявляються у фактичній неспроможності українців створити міцну державу та забезпечити її незалежність.

Тривале перебування українських земель в складі Австро-Угорської та російської імперій, Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини істотно вплинуло на особливості політичного та культурного життя українців. Сьогоднішня воєнна інтервенція зі сторони росії та ускладнення соціально-політичної ситуації у світі в черговий раз демонструють нам надзвичайно складний шлях щодо утвердження та захисту демократичних цінностей.

Сучасні процеси модернізації українського суспільства тісно пов'язані із реформуванням вітчизняної політико-правової системи, формуванням загальнолюдських цінностей у системі політико-правової ментальності, солідаризмом як основою консолідації соціокультурного простору України. У сьогоднішніх умовах ми як ніколи потребуємо єдності, консолідації нації у збереженні незалежності нашої держави.

Євроінтеграційні прагнення України детермінують трансформацію всієї політичної системи на основі ліберально-демократичних стандартів, до яких належать: ідеї верховенства права, свободи індивіда, непорушності приватної власності, громадянського суспільства, плюралізму, конкуренції як основи ринкової економіки, толерантності та ін. [5, с. 10].

Отже, менталітет українського суспільства вважається складним та доволі суперечливим комплексом психічних явищ й процесів, які спричинюються до формування ніби несумісних (в межах індивідуальної психіки) поведінкових моделей (тобто стратегій). Тут мова йде, зокрема, про здатність українського суспільства саме до самоорганізації і високого рівня патріотизму у екстремальних умовах та певну соціальну дезорганізацію і інституційну дегенерацію у нормальних умовах.

Таким чином, менталітет є складним духовним феноменом, маючи глибоку внутрішню природу, пов'язану з почуттями, емоціями, самоусвідомленням та самоідентифікацією, маючи глибинні соціокультурні основи, у той же час є і зовнішнім проявом через поведінку у різних сферах суспільного життя. Важливе значення в менталітеті народу відіграють політико-правові цінності, оскільки відображають та є результатом спільних дій соціальної спільноти, яка об'єднана певними ідеалами та цінностями в аспекті творення та реалізації політики державного будівництва та правотворення.

Список використаних джерел

1. Терещенко Н. В. Особливості трудового менталітету української нації. Історико-політичні студії. 2015. № 1. С. 76-82.
2. Смітюх Г. Є., Стрілецький В. В. Український менталітет. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/SacralUkraine/Mentality.html>
3. Питайло І. Особливості українського менталітету : чому ми такі, якими ми є? URL: <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/6.-Pytaylo-Iryna.pdf>
4. Ткачов В. Український менталітет очима іноземців та співвітчизників. URL: <https://tusovka.kr.ua/news/2018/12/11/-ukrainskii-mentalitet-ochima-inozemtsiv-ta-spivvitchiznikiv>
5. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської

Савоцка Х. М.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доц.,
завідувач кафедри
теорії та історії держави і права,
Заслужений юрист України
Кравчук М. В.*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. З розвитком державності все більше і більше набуває актуальності проблема становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні. Це пов'язано з виникненням нових для нас умов, що постали як в економічній, так і в політичній сфері життя країни. У сьогоденні можна простежити, що саме громадянське суспільство є тією основою, яка спонукає державу до активності, зміцнює приватну ініціативу, формує політичну культуру